

TEMA BROJA: PARLAMENTARNI IZBORI U HRVATSKOJ 2011.

Prilog: Rezultati izbora za Hrvatski sabor od 4. prosinca 2011.

Priredio: Krešimir Petković

U nedjelju 4. prosinca 2011. u Hrvatskoj su – ako računamo od izbora u svibnju 1990. (v. Kasapović u ovome broju) – održani sedmi po redu demokratski parlamentarni izbori u povijesti. Njima je konstituiran sedmi saziv Hrvatskoga sabora u Hrvatskoj. Istoga su dana održani parlamentarni izbori u Sloveniji i Ruskoj Federaciji.

Birači u zemlji birali su 140 zastupnika u deset izbornih jedinica s po 14 mandata. Jedinstveni izborni prag bio je 5 posto, a glasovi su se u mandate preračunavali D'Hondtovom metodom. Nasuprot razdoblju živahnijeg izbornog inženjeringa 1990-ih, posrijedi su, počevši od izbora 2000, četvrti parlamentarni izbori u nizu koji su u ovom segmentu održani prema jednakim pravilima (usp. Raos, 2011). Barem kad je riječ o promjeni izbornih pravila, izbori u jedinicama za manjine i dijasporu bili su nešto turbulentnijeg karaktera.

U skladu s novim ustavnim sporazumom iz 2010. i odgovarajućim promjenama izbornog zakona, državljani koji nemaju prebivalište u Hrvatskoj, u jedanaestoj su izornoj jedinici prvi put birali 3 zastupnika jer je sustav tzv. nefiksne kvote, primijenjen na izborima 2000, 2003 i 2007, zamijenjen s 3 fiksna mandata (usp. Kasapović, 2010:18). Bez obzira na promjenu izbornih pravila u tom segmentu, sve je mandate u toj izornoj jedinici – kao i u dosadašnjoj povijesti parlamentarnih izbora od 1995, otkad dijaspora na njima glasuje – i ovoga puta osvojio HDZ. Mali odaziv dijasporne, ne one "razasute" po svijetu zbog ekonomskih, socijalnih i političkih razloga, nego autohtonih bosanskohercegovačkih Hrvata, uz D'Hondtovu je metodu još jednom osigurao HDZ-u političku premiju, ipak najmanju dosad.

S obzirom da im je Ustavni sud ukinuo dvostruko pravo glasa, zajamčeno zakonskim promjenama iz 2010. (v. dossier u ovome broju), pripadnici nacionalnih manjina glasovali su kao i na prethodnim izborima, mogavši se opredijeliti za neku od "većinskih" ili za neku od manjinskih lista u posebnoj izornoj jedinici, po načelu "ili-ili". Pripadnici srpske manjine izabrali su trojicu zastupnika s liste SDSS-a, a pripadnici preostale 21 manjine, koje izrijeком predviđa preambula Ustava, izabrali su petoricu zastupnika (kao i u slučaju dijasporne, za tih 5 mandata glasovna "cijena" bila je bitno manja od one za mandate srpske manjine i za mandate iz 10 teritorijalnih izbornih jedinica u zemlji – v. tablicu 1).

Veliki dobitnik izbora je Kukuriku koalicija, lijeva *catch all* koalicija (v. Čakar u ovome broju), koju čine četiri stranke (SDP, HNS, IDS, HSU). Ona je osvojila 80 mandata i dobila neupitnu parlamentarnu većinu za sastavljanje vlade, bez potrebe za pre-karnim postizbornim koaliranjem. Gubitnik izbora je HDZ, koji je nakon brojnih kriminalnih i korupcijskih afera te lošeg upravljanja zemljom (v. Kasapović u ovome broju), doživio izborni poraz, premda ne i imploziju kako su mnogi očekivali. Tako se vjerojatno potvrdila postavka o snazi "simboličkih i vrijednosnih podjela" (v. Bekić u ovome broju), koje dovode do toga da je "malo (...) vjerojatno da će birači HDZ-a napustiti stranku i promijeniti svoju biračku preferenciju te glasati za neku drugu stranku osim u ekstremnim uvjetima" (Henjak, 2011:47). Osim što se očigledno nisu realizirali dovoljno ekstremni uvjeti, HDZ-u su, uz njegovu ipak dovoljno čvrstu izbornu bazu (bila ona klijentelističke ili "simboličke" naravi!), u preživljavanju pomogli i koalicijski partneri: DC u jednoj, a znatno politički

važnije i politološki zanimljivije, Kerumova Hrvatska građanska stranka u dvije (dalmatinske) izborne jedinice. Tako će, prvi put u povijesti Hrvatskoga sabora, u njega zasjesti eksponenti lokalnog populizma: izravno izabrani splitski gradonačelnik i njegova sestra, predsjednica splitske Gradske skupštine, čime su izbori 2011. Hrvatskoj donijeli višestruki – "biološki", politički i kulturološki – novum.

Koalicijskom uspjehu Kerumova HGS-a, treba pridodati dobar rezultat HDSSB-a. Uspjeh te regionalne stranke ostvario se unatoč genealogijskoj i političkoj povezanosti s osuđenim ratnim zločincem koji robija u drugoj državi. Ako se tome pribroji nedvojbeno regionalna snaga IDS-a, zakrivena u općem uspjehu Kukuriku koalicije, onda se ocrta jasan trend snaženja regionalnih političkih opcija kao logičnih aktera za povlačenje sredstava iz nacionalnog proračuna iza vela identitetske retorike, po modelu distributivnih politika (v. Petković, 2009). U taj se model ne može uklopiti uspjeh Hrvatskih laburista koji vjerojatno predstavljaju najveće pojedinačno iznenađenje izbora. Bez obzira na snažne regionalne baze podrške, glasovi i mandati laburističke stranke ravnomjerno su raspodijeljeni po cijeloj državi. Uz još uvijek aktualnu polarizaciju na dvije velike nacionalne stranke, time je Hrvatska dobila relevantnu parlamentarnu opoziciju na (populističkoj) ljevici, za razliku od tradicije takvih stranaka na više ili manje radikalnoj desnici (HSP, HKDU). S druge strane, uspjeh Kukuriku koalicije donekle prikriva slabost i snagu HNS-a, čija samostalna politička održivost i privlačnost nisu sasvim jasni.

Neki gubitnici izbora među manjim strankama ipak su jasni. Unatoč političkom povratku Dražena Budiše, HSLS – koalicijski dobitnik izbora 2000. u relevantnim politološkim analizama nekoć je bio nedvojbeno "relevantna stranka" (v. Čular, 2000) – nastavio je svoj pad iz 2000-ih i konačno postao izvanparlamentarna stranka. Sličnu imploziju doživio je HSS, koji se srozao na jedan mandat, koliko je uspjela osvojiti i jedna od brojnih pravaških stranaka. Pokazalo se da politiziranje svjetonazorskih pitanja i zaoštreni konzervativizam, utjelovljeni u medijski eksponiranoj "mučeničkoj" figuri Marijane Petir, nisu donijeli politički profit, pogotovo u kombinaciji sa zloglasnom tradicijom HSS-ova političkog "swinganja", bez obveze prema javnim politikama.² Novost je i uspjeh neovisne liste umirovljenog svećenika Ivana Grubišića koji se, izvan aktivne pastoralne službe, uspješno aktivirao u politici i osvojio dva mandata. Takav politički angažman (bivšeg) klera u Hrvatskoj svakako je bez presedana i predstavlja analitički izazov.

Na kraju treba napomenuti da su izbori donijeli i velik broj marginalnih lista koje su osvojile mali broj glasova, često ispod jedan posto. Taj skup obuhvaća brojne paradoksalne buntovnike protiv parlamentarne demokracije, koji se protiv nje bore kandidiranjem, različite radikale i neuspješne političke inovatore, puke provokatore ili pak eksperimentalne dadaiste. Od nešto više od 20 u petoj, pa do gotovo 40, koliko ih se natjecalo u prvoj izbornoj jedinici, takvih lista u svim je jedinicama bilo puno, ali ih, kao marginalne političke aktere, nismo prikazali u rezultatima koji slijede (prikazano je prvih pet lista po jedinici, od kojih su najmanje dvije, najčešće tri, a najviše četiri, osvajale mandate). Međutim, agregatno gledajući, politički marginalci, broj 8 - prosinac 2011.

Slika 1. Izborne jedinice na parlamentarnim izborima 2011.

zajedno s disproporcijskim učincima D'Hondtove metode, doprinose velikom broju "palih" glasova, svjedočeći tako o političkoj dezorijentiranosti ili čak alijenaciji značajnog broja građana u odnosu na *mainstream* politiku. Tablice koje slijede nastale su parcijalnim preuzimanjem tablica i podataka Državnog izbornog povjerenstva (tablica 1 i tablica 2), odnosno uklapanjem deriviranih podataka, nastalih na osnovu onih DIP-ovih, u novu tablicu (tablica 3).³

Bilješke

- 1 Bilo bi veoma zanimljivo detaljno ispitati sociodemografiju prosječnog birača HDZ-a i općenito istražiti društvene rascjepke u suvremenoj Hrvatskoj koji se mogu povezati s biračkim preferencijama. Dvadesetak godina demokracije i sedmi parlamentarni izbori dobra su prilika da se ponovno podvuku temeljiti politološki računi u tom smislu (usp. Grdešić, 1990; Kasapović, 2000).
- 2 Tipična formula aktualnog čelnika stranke, nakon izbora 2011. i njezina jedinog saborskog zastupnika, Josipa Friščića, bila je da je HSS "otvoren za sve opcije". O (malim) swinger-skim strankama koje lako mijenjaju (velike) koalicijske partnere, v. Hague i dr. (2001: 309).
- 3 Posrijedi su podatci objavljeni u 14:30 dan nakon izbora (5. prosinca). DIP u tom dokumentu poručuje: "Obradena su sva redovita biračka mjesta, a ostalo je još jedno mješovito biračko mjesto na brodu u X. izbornoj jedinici." Uzevši u obzir dosadašnja iskustva, to podatke čini dovoljno dobrim za politološku upotrebu. V. [http://www.izbori.hr/izbori/dip_ws.nsf/0/1A93B77BE20599A9C125795D0051E40E/\\$File/Izvjesce_br2.pdf](http://www.izbori.hr/izbori/dip_ws.nsf/0/1A93B77BE20599A9C125795D0051E40E/$File/Izvjesce_br2.pdf)

Literatura

- Čular, G. (2000). Vrste stranačke kompeticije i razvoj stranačkog sustava. U: Kasapović, M. (ur.): *Hrvatska politika 1990.-2000.: Izbori, stranke i parlament u Hrvatskoj*. Zagreb: Fakultet političkih znanost, str. 123-146.
- Grdešić, I., Kasapović, M., Šiber, I., Zakošek, N. (1991). *Hrvatska u izborima 1990*. Zagreb: Naprijed.
- Hague, R., Harrop, M., Breslin, Sh. (2001). *Komparativna vladavina i politika*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Henjak, A. (2011). Stranačka identifikacija i granice stranačke mobilizacije u Hrvatskoj nakon 2000. godine. *Političke perspektive*. (1) 1: 29-55.
- Kasapović, M. (ur.) (2000). *Hrvatska politika 1990-2000*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Kasapović, M. (2010). Tko i kako predstavlja "dijasporu". *Političke analize*. (1) 3: 15-19.
- Petković, K. (2009). Simbolička nasuprot referencijskoj politici: neuspjeh javnih politika na parlamentarnim izborima 2007. U: Petak, Z. (ur.), *Stranke i javne politike: Izbori u Hrvatskoj 2007*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti, str. 59-103.
- Raos, V. (2011). Hrvatski izborni sustav: razvoj, problemi i perspektive. *Gentlemen's Agreement*. (1) 7: 3-6. ■

Tablica 1. Rezultati po izbornim jedinicama (I-XII)

Odaziv birača		Rezultati u postotcima i broj osvojenih mandata		
I. IZBORNA JEDINICA				
Ukupan broj birača	358.750	1. SDP, HNS, IDS, HSU	45,65%	9
Pristupilo glasovanju	239.962 (66,89%)	2. HDZ	18,39%	4
Glasovalo birača	238.830 (66,57%)	3. HRVATSKI LABURISTI-STRANKA RADA	7,68%	1
Važećih listića	235.217 (98,49%)	4. HSLS	4,45%	
Nevažećih listića	3.613 (1,51%)	5. BUZ, PGS, HRS	3,64%	
II. IZBORNA JEDINICA				
Ukupan broj birača	403.716	1. SDP, HNS, IDS, HSU	42,63%	8
Pristupilo glasovanju	249.595 (61,82%)	2. HDZ	21,48%	4
Glasovalo birača	249.101 (61,70%)	3. HSS	6,06%	1
Važećih listića	245.143 (98,41%)	4. HRVATSKI LABURISTI-STRANKA RADA	5,78%	1
Nevažećih listića	3.958 (1,59%)	5. HSLS	4,33%	
II. IZBORNA JEDINICA				
Ukupan broj birača	403.716	1. SDP, HNS, IDS, HSU	42,63%	8
Pristupilo glasovanju	249.595 (61,82%)	2. HDZ	21,48%	4
Glasovalo birača	249.101 (61,70%)	3. HSS	6,06%	1
Važećih listića	245.143 (98,41%)	4. HRVATSKI LABURISTI-STRANKA RADA	5,78%	1
Nevažećih listića	3.958 (1,59%)	5. HSLS	4,33%	
III. IZBORNA JEDINICA				
Ukupan broj birača	364.332	1. SDP, HNS, IDS, HSU	52,73%	10
Pristupilo glasovanju	233.700 (64,14%)	2. HDZ	15,53%	3
Glasovalo birača	233.606 (64,12%)	3. HRVATSKI LABURISTI-STRANKA RADA	10,12%	1
Važećih listića	229.310 (98,16%)	4. HSS	3,96%	
Nevažećih listića	4.296 (1,84%)	5. HSLS, ZDS	3,19%	
IV. IZBORNA JEDINICA				
Ukupan broj birača	333.927	1. SDP, HNS, IDS, HSU	33,06%	6
Pristupilo glasovanju	209.903 (62,86%)	2. HDZ	23,45%	4
Glasovalo birača	209.387 (62,70%)	3. HDSSB	21,66%	4
Važećih listića	206.278 (98,52%)	4. HSP, HS NS	4,69%	
Nevažećih listića	3.109 (1,48%)	5. HRVATSKI LABURISTI-STRANKA RADA	3,40%	
V. IZBORNA JEDINICA				
Ukupan broj birača	367.654	1. HDZ	32,93%	6
Pristupilo glasovanju	216.732 (58,95%)	2. SDP, HNS, IDS, HSU	32,23%	6
Glasovalo birača	215.996 (58,75%)	3. HDSSB	11,45%	2
Važećih listića	212.371 (98,32%)	4. HSP	4,69%	
Nevažećih listića	3.625 (1,68%)	5. HSP DR. ANTE STARČEVIĆ, HČSP	4,01%	

Odaziv birača		Rezultati u postotcima i broj osvojenih mandata		
VI. IZBORNA JEDINICA				
Ukupan broj birača	352.471	1. SDP, HNS, IDS, HSU	42,12%	9
Pristupilo glasovanju	218.975 (62,13%)	2. HDZ, DC	21,49%	4
Glasovalo birača	218.179 (61,90%)	3. HRVATSKI LABURISTI-STRANKA RADA	5,87%	1
Važećih listića	214.334 (98,24%)	4. HSS	4,61%	
Nevažećih listića	3.845 (1,76%)	5. HSLS	4,46%	
VII. IZBORNA JEDINICA				
Ukupan broj birača	413.148	1. SDP, HNS, IDS, HSU	42,28%	11
Pristupilo glasovanju	267.207 (64,68%)	2. HDZ	21,88%	2
Glasovalo birača	266.352 (64,47%)	3. HRVATSKI LABURISTI-STRANKA RADA	6,24%	1
Važećih listića	261.423 (98,15%)	4. HSS, ZS, STRANKA PENZIONERA – SP	4,57%	
Nevažećih listića	4.929 (1,85%)	5. BUZ, PGS, HRS	4,01%	
VIII. IZBORNA JEDINICA				
Ukupan broj birača	385.376	1. SDP, HNS, IDS, HSU	57,41%	11
Pristupilo glasovanju	238.199 (61,81%)	2. HDZ	12,15%	2
Glasovalo birača	237.676 (61,67%)	3. HRVATSKI LABURISTI-STRANKA RADA	5,72%	1
Važećih listića	233.773 (98,36%)	4. LADONJA	5,14%	0*
Nevažećih listića	3.903 (1,64%)	5. PGS, BUZ, HRS	4,39%	
IX. IZBORNA JEDINICA				
Ukupan broj birača	440.597	1. HDZ, HGS	36,87%	8
Pristupilo glasovanju	251.409 (57,06%)	2. SDP, HNS, IDS, HSU	28,97%	6
Glasovalo birača	250.836 (56,93%)	3. Neovisna lista – dr.sc. IVAN GRUBIŠIĆ	4,55%	
Važećih listića	245.868 (98,02%)	4. Neovisna lista – STIPE PETRINA	3,82%	
Nevažećih listića	4.968 (1,98%)	5. HSP DR. ANTE STARČEVIĆ, HČSP	3,78%	
X. IZBORNA JEDINICA				
Ukupan broj birača	422.392	1. SDP, HNS, IDS, HSU	33,20%	6
Pristupilo glasovanju	254.527 (60,26%)	2. HDZ, HGS	30,56%	5
Glasovalo birača	253.575 (60,03%)	3. Neovisna lista – dr.sc. IVAN GRUBIŠIĆ	11,69%	2
Važećih listića	248.887 (98,15%)	4. HSP DR. ANTE STARČEVIĆ, HČSP	6,00%	1
Nevažećih listića	4.688 (1,85%)	5. HSS, ZS, STRANKA PENZIONERA – SP	2,85%	
XI. IZBORNA JEDINICA (DIJASPORA)				
Ukupan broj birača	411.758	1. HDZ	71,98%	3
Pristupilo glasovanju	21.114 (5,13%)	2. HSP	10,09%	0*
Glasovalo birača	21.100 (5,12%)	3. BUZ, PGS, HRS	3,44%	
Važećih listića	20.861 (98,87%)	4. HSP DR. ANTE STARČEVIĆ, HČSP	2,89%	
Nevažećih listića	239 (1,13%)	5. SHZ	2,50%	

* Lista je prešla izborni prag od 5% glasova, ali prema d'Hondtovoj metodi preračunavanja glasova u mandate nije dobila nijedan mandat

Odaziv birača		Rezultati u postotcima i broj osvojenih mandata		
XII. IZBORNA JEDINICA (MANJINE)				
Srpska manjina – 3 mandata				
Ukupan broj birača	183.992	1. prof.dr.sc. MILORAD PUPOVAC	65,06%	1
Pristupilo glasovanju	23.267 (12,65%)	2. VOJISLAV STANIMIROVIĆ, dr.med.	63,48%	1
Glasovalo birača	22.933 (12,46%)	3. JOVO VUKOVIĆ, ing.grad.	54,81%	1
Važećih listića	22.350 (97,46%)	4. JOVAN AJDUKOVIĆ, dipl. pravnik	21,53%	
Nevažećih listića	583 (2,54%)	5. VELJKO DŽAKULA, dipl.ing.	16,01%	
Mađarska manjina – 1 mandat				
Ukupan broj birača	9.731	1. mr.sc. DENEŠ ŠOJA	51,53%	1
Pristupilo glasovanju	4.823 (49,56%)	2. ROBERT JANKOVICS	48,47%	
Glasovalo birača	4.798 (49,31%)			
Važećih listića	4.737 (98,73%)			
Nevažećih listića	61 (1,27%)			
Talijanska manjina – 1 mandat				
Ukupan broj birača	10.005	1. FURIO RADIN	100,0%	1
Pristupilo glasovanju	3.159 (31,57%)			
Glasovalo birača	3.157 (31,55%)			
Važećih listića	3.067 (97,15%)			
Nevažećih listića	90 (2,85%)			
Češka i slovačka manjina – 1 mandat				
Ukupan broj birača	6.927	1. VLADIMIR BILEK	45,39%	1
Pristupilo glasovanju	3.364 (48,56%)	2. mr.sc. ZDENKA ČUHNIL	24,17%	
Glasovalo birača	3.360 (48,51%)	3. IVAN KOMAK	22,93%	
Važećih listića	3.327 (99,02%)	4. JAROSLAV VOJTA, mag.prava	4,12%	
Nevažećih listića	33 (0,98%)	5. dr.sc. IVAN DANJEK, dipl.ing. agr.	3,40%	
Austrijska, bugarska, njemačka, poljska, romska, rumunjska, rusinska, ruska, turska, ukrajinska, vlaška i židovska manjina – 1 mandat				
Ukupan broj birača	13.163	1. VELJKO KAJTAZI	18,88%	1
Pristupilo glasovanju	4.638 (35,24%)	2. ŽELJKO BALOG	18,35%	
Glasovalo birača	4.635 (35,21%)	3. NAZIF MEMEDI	11,90%	
Važećih listića	4.572 (98,64%)	4. mr.sc. RENATA TRISCHLER	8,11%	
Nevažećih listića	63 (1,36%)	5. BAJRO BAJRIĆ	6,63%	
Albanska, bošnjačka, crnogorska, makedonska i slovenska manjina – 1 mandat				
Ukupan broj birača	26.312	1. NEDŽAD HODŽIĆ, dipl.ing.	26,51%	1
Pristupilo glasovanju	6.257 (23,78%)	2. ERMINA LEKAJ PRLJASKAJ	25,30%	
Glasovalo birača	6.233 (23,69%)	3. prof.dr.sc. ŠEMSO TANKOVIĆ	17,54%	
Važećih listića	6.142 (98,54%)	4. IDRIZ BEŠIĆ	15,52%	
Nevažećih listića	91(1,46%)	5. NIKOLLE PREKPALAJ	3,13%	

Tablica 2. Ukupni rezultati izbora

Ukupan odaziv birača bez dijasporo		Ukupan odaziv birača s dijasporom	
Ukupan broj birača	3.842.363	Ukupan broj birača	4.254.121
Pristupilo glasovanju	2.380.209 (61,95%)	Pristupilo glasovanju	2.401.323 (56,45%)
Glasovalo birača	2.373.538 (61,77%)	Glasovalo birača	2.394.638 (56,29%)
Važećih listića	2.332.604 (98,28%)	Važećih listića	2.353.465 (98,28%)
Nevažećih listića	40.934 (1,72%)	Nevažećih listića	41.173 (1,72%)

Tablica 3. Ukupan broj glasova stranaka, koalicija, nezavisnih lista i manjinskih kandidata koji su osvojili mandate

Lista	Ukupan broj glasova*	Broj mandata	Prosječna glasovna cijena mandata**
SDP, HNS, IDS, HSU (Kukuriku koalicija)	958.318	80	11.978,96
HDZ	335.437	27	12.423,24
HDZ, HGS (koalicija u IX. i X. jedinici)	166.707	13	12.823,62
HDZ, DC (koalicija u VI. jedinici)	46.055	4	11.513,75
HDZ dijaspora (XI. jedinica)	15.016	3	5005,34
HDZ ukupno, s koalicijskim partnerima i dijasporom	563.215	47	11.983,30
HDSSB	68.995	6	11.499,17
HRVATSKI LABURISTI – STRANKA RADA	97.701	6	16.283,50
Neovisna lista Ivana Grubišića	29.088	2	14.544,00
HSS	14.854	1	14.854,00
HSP dr. ANTE STARČEVIĆ, HČSP	14.938	1	14.938,00
SDSS (tri kandidata srpske manjine)	40.978	3	13.659,34
Deneš Šoja, predstavnik mađarske manjine	2.441	1	2.441,00
Furio Radin, predstavnik talijanske manjine	3.067	1	3.067,00
Vladimir Bilek, predstavnik češke i slovačke manjine	1.510	1	1.510,00
Veljko Kajtazi, predstavnik romske i još 11 manjina (v. gore)	863	1	863,00
Nedžad Hodžić, predstavnik bošnjačke i još 4 manjine (v. gore)	1.628	1	1.628,00
Manjine ukupno	50.487	8	6.310,00
UKUPNO	1.797.596***	151	11.904,60

* Uzimaju se u obzir samo jedinice u kojima je stranka, koalicija ili nezavisna lista prešla izborni prag i osvojila barem jedan mandat.

** Veličina dobivena podjelom ukupnog broja važećih glasova, što su ih osvojili stranka, koalicija, nezavisna lista ili manjinski kandidat, s brojem osvojenih mandata.

*** S obzirom da je ukupan broj važećih listića 2.353.465, to znači da je na izborima 2011. bilo 555.869, odnosno preko pola milijuna "palih", tj. na razini izborne jedinice nepredstavljenih glasova.